

УДК 72.01

І. І. Стецюк

*аспірантка, асистент кафедри ІТА**Київський національний університет будівництва та архітектури*

ПРИНЦИПИ ГАРМОНІЧНОСТІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: розглянуто теоретичні та філософські засади формулювання принципів гармонічності міського середовища. Запропоновано базові принципи гармонічного існування міського середовища та додаткові принципи для компонентів, процесів та ресурсів міського середовища.

Ключові слова: міське середовище, гармонічність, базові принципи.

Проблема формулювання принципів – одна з найбільш складних для дослідника і обґрунтовується це тим, що вони мають прямий безпосередній вплив на правильність створення концепції і зумовлюють ступінь науковості результатів.

Аналізуючи літературні джерела присвячені темі пошуку та формулюванню різних принципів можна виявити ряд часто вживаних принципів, але які ще не завжди повно розкривають предмет дослідження. Прикладом можуть слугувати принципи системності, оптимальності, комплексності, взаємодоповненості, універсальності і т.д.

Щоб уникнути таких недоліків, принцип як засаднича істина, закон та рушійна сила, що лежить в основі інших уявлень, а також як основне правило і установка для будь-якої діяльності повинен формуватися на основі узагальнення та створення специфічних теоретичних основ.

Тому автор статті намагається сформулювати принципи гармонічності міського середовища виходячи із аспектної схеми уявлень про міське середовище, яка була прийнята за основу та розкрита в попередніх публікаціях [8]. Поміж філософських принципів автор також керується принципами таких міжнаукових дисциплін, як теорія систем та синергетика. Синергетичний підхід передбачає, зокрема, своєрідне поєднання редукціоністських та холистичних принципів [4].

Вибудовуючи принципи доцільно спиратися на нову холистичну логіку – цілісності кортежу категорій, які обмежуючи і доповнюючи одна одну, задають межі і вибудовують своєрідний місток між "феноменами" зримого матеріального світу і "ноуменами" незримого духовного світу, об'єктом і суб'єктом, живою і косною матерією, наукою і мистецтвом, людиною і вищими законами творення й еволюції Всесвіту. Також, на думку проф. В. О. Тімохіна, вартий уваги постулат еонософії, який полягає у визнанні таємничого і

незримого зв'язку між різноманітними індивідуальностями, який завжди пом'якшує і полегшує протиборство протилежностей за рахунок гармонії, рівноваги та взаємодії доповненості [5].

Засновники нового напрямку розвитку сучасної філософії (тоталлогії) вважають необхідним перехід від класичної філософії сутностей і некласичної філософії існування до постнекласичної філософії (метафізики) тотальності, де суб'єкт-об'єктна подвійність людини не є статичною, а розгортається у вигляді перевтілень – як людиносвітна цілісність-повнота". Цю цілісність-повноту В. О. Тімохін пропонує розглянути з позицій взаємопроникнення зримих і незримих світів, де дійсна єдність суб'єкта і об'єкта й інших протилежностей не в їх анігіляції і не в їх протистоянні (як це можна прослідкувати в дуалізмі), а в реальній повноті їх взаємопроникнення, в якому вони хоч і нероздільні, але й не зникають. З цих позицій логіка розгортання тотальності являє собою зосередження протиріч як рух оновлення, який відбувається в метафізичному просторі, що поєднує світ ідей і речей, цілісність-повноту і множинність [2, 5].

В. В. Кізіма вводить у метафізику тотальності поняття сизигії (парне сполучення, поєднання) як одне із центральних. Воно означає універсальну тенденцію до увідповіднення різноманіття частин в єдності їх як цілого, гармонізацію буття через спряження його онтики і онтології, процесів плюралізації субстанціального і субстанціалізації множинного. Принцип сизигійності стверджує, що будь-яка річ завжди перебуває в русі репрезентаційного узгодження, увідповіднення себе із світом і світу із собою, де узгодження, в загальному випадку, забезпечує зв'язність, єдність буття і може мати вигляд метаморфозів, в яких перетворюються і речі і світ [3].

Тому не випадково В. О. Тімохін стверджує, що ієрархічний ряд містобудівних форм, містобудівної діяльності, еволюції та її динаміки, підкоряється пенетральним принципам взаємного проникнення, подвійної дуальності, проміжної опозиційності і подібності. Це означає, що між членами і рівнями опозиції виникають проміжні члени і рівні, що зводять протистояння і боротьбу протилежностей до виникнення подібності між ними при збереженні їх індивідуальності і відносної самостійності [5].

Ним запропоновані системологічні принципи повноти сторін, сумірності ступенів, спадкоємності рівнів і контекстуальності рядів еволюційного саморозвитку містобудівних систем, які надають цілісність уявленням про самоорганізацію і гармонічний розвиток. На основі цих принципів він виділяє окремі напрями теоретичних досліджень – динаміка, прагматика, тектоніка і прогностика, – які в сукупності утворюють концептуальні засади розвитку теорії гармонічної самоорганізації глибоко адаптованих і досконалих містобудівних систем (урбосинергетики) [6].

Також варто зупинити увагу на принципах сформульованих Н. М. Шебек, які розкриті у докторській дисертації на тему «Теоретичні основи гармонізації архітектурного середовища». Нею запропоновані принципи гармонічності середовищних утворень (додатковості, толерантності, відповідності та зв'язності), принципи гармонізації архітектурного середовища (контекстуальності, резонансності, концептуальності та системності), та принципи гармонічного розвитку архітектурного середовища (реплікації, еластичності, прогресивності та зумовленості). Автор вважає за необхідне окремо зупинитися на принципі реплікації. Цей принцип обумовлює періодичне відтворення усталених форм гармонічного розвитку штучного довкілля і підтримання традиційних способів соціокультурних взаємодій учасників середовищної діяльності [7].

В рамках процесо-середовищних уявлень дійсності розселення для узагальнення теоретичних та методологічних засад систематизації знань про міське середовище автор виокремив еволюційно-інволюційні принципи становлення/відновлення міського середовища, які сформульовані на основі феноменологічних характеристик та теоретико-методологічних уявлень стійкості еволюції поселень і ареалів розселення [1]:

- принцип улаштування/перевлаштування густото-розподільної будови міського середовища; визначає психофізичний образ і забезпечує взаємодії процесів формування поселень.
- принцип породження/відродження поточно-локусних функцій міського середовища; визначає психофізичний тонус і забезпечує взаємодії процесів функціонування поселень.
- принцип з'явлення/виявлення персоніфіковано-адаптаційних властивостей міського середовища; визначає психофізичний комфорт і забезпечує взаємодії процесів розвитку поселень.
- принцип евристичних/евентуальних ідентифікаційно-закономірних змін міського середовища; визначає духовно-семантичну цілісність і забезпечує взаємодії процесів відтворення.

Отже, перераховані вище принципи обрані автором як вихідне ядро, на яке буде спиратися подальше вивчення міського середовища.

Проведений аналіз дав змогу сформулювати гіпотезу метрики (рис. 1) та **базові принципи гармонічного існування міського середовища:**

- *принцип конгруентності*; тобто співрозмірність та адекватність елементів (частин) міського середовища, їх узгодженість, коли всі частини працюють разом, переслідуючи єдину мету втілення культурних форм розселення.
- *принцип фрактальності*; міське середовище має властивість самоподібності та постійного наближення до ідеальності, тобто кожна із

частин подібна цілому та характеризується пружністю будови, напруженням функцій, щільністю властивостей та вибірковою інтенсивністю змін.

- *принцип агломераційності та дисипативності*; відображає синергізм взаємодії базових процесів розселення і синкретизм (цілісність) взаємовідношення компонентів міського середовища; інтегрує прямі і зворотні зв'язки територіальних мереж, доцентрові і відцентрові зв'язки територіальних вузлів, ієрархічні зв'язки розмежування рівнів інтенсивності територіальних ознак, семіотичні і семантичні зв'язки кристалізації цілісності міського середовища.

Спираючись на базові принципи автор пропонує **додаткові принципи для компонентів, процесів та ресурсів міського середовища:**

- *принцип гетерогенності та узгодженості компонентів*; демонструє ступінь різноманітності (неоднорідності) та рівноцінного зв'язку між соціальним, природним та техногенним компонентами міського середовища та їх коеволюційними станами.
- *принцип паритетності та консолідації процесів*; обумовлює рівнозначущість чотирьох базових процесів (формування, функціонування, розвитку та відтворення) по всім параметрам та їх сполучення (згуртування) при роботі механізму втілення культурних форм розселення.
- *принцип перманентно-рекурентного плину та сплетіння ресурсів*; визначає необхідність здійснення безперервного циклу робіт з ефективного містобудівного планування, проектування та регулювання міського середовища на основі інтегрального технологічного комплексу щодо його гармонічної трансформації.

Список використаної літератури:

1. Дюжев С. А. Містобудівна мова речей: гармонія, логіка, граматики ареалів розселення (онтологічні, теоретико-методологічні та феноменологічні виміри дійсності) // Містобудування та територіальне планування, 2013. – Вип. 49. – С. 153-170.
2. Кизима В. В. Введение в метафизику тотальности (к критике трансцендентизма) // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження - Київ: ЦГО НАН України, 1999. - Вип. 2,3. - С. 16-117.
3. Кизима В. В. Сизигия - механизм гармонизации бытия) // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження - Київ: ЦГО НАН України, 1999. - Вип. 19. - С. 174-178.
4. Спасков А. Н. Принцип гармонии в элементарных системах // Гармоничное развитие систем – третий путь человечества. Коллективная монография - Одесса: ООО «Институт креативных технологий», 2011. – С. 137-143.
5. Тімохін В. О. Вступ до міської синергетики // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження - Київ: ЦГО НАН України, 1999. - Вип. 19. - С. 157-173.
6. Тімохін В. О. Гармонічність еволюційної динаміки самоорганізації містобудівних систем: автореф. дис. ... док. арх.: 18.00.01 / Тімохін Віктор Олександрович; Київський нац. ун-т будівництва та архітектури. – К., 2004. – 37с.
7. Шебек Н. М. Теоретичні основи гармонізації архітектурного середовища: автореф. дис. д-ра архітектури: 18.00.01 / Шебек Надія Миколаївна; Київський нац. ун-т будівництва та архітектури. – К., 2013. - 33с.
8. Iryna Stetsiuk Several approaches to the definition of “urban environment” // Development trends of the modern technical sciences. Research articles – B&M Publishing, San Francisco, California, USA: 2013. – p. 49-55.

Аннотация

Рассмотрены теоретические и философские основы формулирования принципов гармоничности городской среды. Предложены базовые принципы гармонического существования городской среды и дополнительные принципы для компонентов, процессов и ресурсов городской среды.

Ключевые слова: городская среда, гармоничность, базовые принципы.

Annotation

The theoretical and philosophical bases of the principles formulation of urban environment harmonicity were considered. Basic principles of the urban environment harmonicity existence and additional principles for components, processes and resources of the urban environment were proposed.

Keywords: urban environment, harmonicity, basic principles.